

HANS VON FRIESEN:

Västtyskland och Europavalen

I år är det tredje gången som EG-parlamentet utses genom direkta och allmänna val i st f av medlemsländernas nationella parlament.

Det är inte inställningen i Europafrågor utan inrikespolitiska överväganden som avgör hur flertalet väljare röstar i Europavalet. Frågan om stöd till jordbruket är dock en EG-angelägenhet som väckt stort intresse. Tendensen de senaste åren att frysa eller sänka jordbrukspriserna har utlöst starka protester bland bönderna. Trots att den västtyske jordbruksministern reserverat sig i denna fråga överger nu många jordbrukare CDU och röstar i stället på republikanerna.

Det är pinsamt för Västtyskland att omvärlden främst intresserar sig för hur det går för republikanerna den 18 juni.

Det kom som en chock, när det på kvällen den 17 juni 1984 stod klart, att Jean-Marie Le Pen och hans högerextremistiska parti nationella fronten hade erövrat 10 av de 81 franska mandaten i Europaparlamentet. Inför årets Europaval är blickarna främst riktade mot Västtyskland. Partier på yttersta högerkanten hade stora framgångar vid delstatsvalet i Västberlin den 29 januari och vid kommunalvalen i Hessen den 12 mars. Nu väntas en upprepning vid Europavalen den 18 juni. Om inget oförutsett inträffar, kommer republikanerna, som gjorde en kraftig inbrytning i Västberlin, att förstärka den gruppering inom Europaparlamentet, som hittills främst har representerats av Le Pens anhängare och de italienska nyfascisterna.

Osäker framtid för CDU

De senaste månadernas framgångar för yttersta högern har skapat en helt ny inrikespolitisk situation i Västtyskland. De regerande kristdemokraterna (CDU) riskerar att förlora de förbundsdagsval, som skall hållas i december 1990, eftersom de har övergivits av tidigare stamväljare på den yttersta högerkanten. I hopp om att kunna förhindra ett valnederlag, har förbundskansler Helmut Kohl ombildat sin regering, varvid åtta av nitton ministerposter fick nya innehavare. Han har dessutom sett till, att en rad impopulära beslut under det senaste året har upphävts.

En starkt omstridd källskatt på kapitalinkomster, som infördes vid årsskiftet, avskaffades således över en natt. En höjning av värnpliktstiden från 15 till 18 månader, som ansågs ofrånkomlig så sent som i januari i år, förklarades inte längre vara

Hans von Friesen är skribent i EG-frågor och känd bl a från Sveriges Radio.

nödvändig. Även ansträngningarna att få till stånd förhandlingar med Sovjetunionen om att minska antalet kortdistans-kärnvapen i Europa kan, åtminstone till en del, förklaras med valtaktiska överväganden.

Debatten är redan i full gång om de inrikespolitiska konsekvenser, som nya framgångar för republikanerna kan få. Den 18 juni är det inte endast Europaval utan också kommunalval i delstaterna Rheinland-Pfalz och Saar. Återigen diskuteras möjligheten, att kristdemokraterna efter ännu en valförlust ger förbundskansler Helmut Kohl silkessnöret och utser en ny partiordförande, som i så fall också blir chef för regeringen i Bonn. Den, som ligger närmast till hands att efterträda Kohl, är delstaten Baden-Württembergs populära regeringschef Lothar Späth. Han säger visserligen, att han inte är intresserad, men de flesta bedömare räknar med, att han kan övertalas.

Fridemokraterna

Debatten i Västtyskland gäller också de liberala fridemokraternas framtid. Vid 1984 års Europaval hamnade de knappt under de fem procent av rösterna, som är förutsättningen för mandat. Utsikterna bedöms som små, att det skall gå bättre denna gång. Fridemokraterna har hört till förlorarna vid de senaste månadernas delstats- och kommunalval och har därför ett dåligt utgångsläge. Deras situation inför 1990 års förbundsdagsval är också prekär. Om de då faller för femprocentsspärren, blir det rimligen maktskifte i Bonn, eftersom kristdemokraterna inte kan räkna med en egen parlamentarisk

majoritet och dessutom vägrar allt samarbete med republikanerna.

I år är det tredje gången, som EG-parlamentet utses genom direkta och allmänna val i stället för av medlemsländernas nationella parlament. De första direktvalet hölls år 1979 och blev en viss framgång för försöket att ge EG en mer folklig förankring. I Storbritannien låg dock valdeltagandet så lågt som 32,3 procent och sjönk vid 1984 års Europaval till 31,8 procent. I endast ett fåtal länder har valdeltagandet legat över 80 procent, och det har över lag varit lägre än vid nationella val.

Det finns en djup oro för, att det egna landet skall höra till förlorarna, när all gränskontroll för personer, pengar och varor avskaffas.

Stödet till jordbruket

Det är inte inställningen i Europafrågor utan inrikespolitiska överväganden, som avgör, hur flertalet väljare röstar i ett Europaval. En EG-fråga har dock fått en stor inrikespolitisk betydelse i en rad länder. Stödet till jordbruket är en gemensam EG-angelägenhet, och varje vår försedragna förhandlingar mellan medlemsländernas jordbruksministrar om årets jordbrukspriser. Tendensen de senaste åren har varit att frysa eller sänka priserna, vilket har utlöst starka protester från böndernas sida.

En orsak till de västtyska kristdemokraternas minskade popularitet har varit missnöje bland jordbrukarna över EG:s prispolitik. Det har inte hjälpt, att den västtyske jordbruksministern har reserve-

rat sig på flera punkter, eftersom han ändå har blivit överröstad. Vid flera delstats- och kommunalval de senaste åren har kristdemokraterna gått starkt tillbaka, därför att bönderna har röstskolkat. Nu har flera jordbrukare börjat rösta med republikanerna, och det har ökat bekymren för Helmut Kohl.

Europavalens betydelse som mätare på inrikespolitiska stämningar är obestridlig. Däremot är det mera osäkert om de påverkar utvecklingen inom EG.

Växlande intresse för valet

Erfarenheter från två Europaavtal har visat, att en positiv inställning i Europafrågan inte behöver ge utdelning i röster och mandat. Det liberala partiet i Storbritannien har således en utpräglad Europavänlig profil men har hittills inte lyckats få in en enda representant i EG-parlamentet. Detta beror dock i avgörande utsträckning på det brittiska systemet med majoritetsval i enmansvalkretsar, som missgynnar mindre partier.

Däremot fick den danska folkebevægelsen mod EF över 20 procent av rösterna vid både 1979 och 1984 års val och blev därmed starkt överrepresenterad i förhållande till sin faktiska betydelse. Detta beror på, att valdeltagandet i Danmark bara har legat vid omkring 50 procent, vilket har gynnat en engagerad grupp som de aktiva EG-motståndarna. Intresset i Danmark inför årets Europaval kretsar främst kring hur det går för folkebevægelsen, som allmänt väntas gå tillbaka.

EG:s inre marknad

Europafrågornas underordnade roll i valdebatten i flertalet EG-länder kan främst förklaras med, att de inte är kontroversiella. Trots detta är EG:s framtid och den nya inre marknaden ett stort och viktigt problemkomplex. På sina håll finns en djup oro för, att det egna landet skall höra till förlorarna, när all gränskontroll för personer, pengar och varor avskaffas inom en inte alltför avlägsen framtid. Frukten är således stor, att västtysk industri p g a sin överlägsna konkurrenskraft skall lägga under sig viktiga företag i en rad andra länder.

Den västtyska Europadebatten handlar naturligtvis inte om detta men däremot om det, som kommissionens president Jacques Delors har kallat den sociala dimensionen.

Företrädare för västtysk fackföreningsrörelse har uttryckt farhågor för, att de senaste årtiondenas framsteg inom socialpolitik och arbetsrätt kan vara hotade. De har knappast lugnats av uttalanden från arbetsgivarhåll om, att västtyska företag befinner sig i ett underläge till följd av, att deras konkurrenter i andra EG-länder inte betalar lika höga sociala avgifter och inte är underkastade samma stränga arbetstidsbestämmelser som de själva. Dessa frågor är inte partiskiljande och lämpar sig därför illa för en valdebatt. Följaktligen skjuts inrikespolitiska problem i förgrunden.

Republikaner och nationaldemokrater

För västtyska politiker är det pinsamt, att omvärlden främst intresserar sig för, hur det går för republikanerna den 18 juni.

Rent praktiskt spelar det ingen roll, om det sitter en handfull västtyska högerextremister i Europaparlamentet. De kommer att bli lika betydelselösa som Le Pens anhängare. Men Västtysklands internationella anseende kan skadas allvarligt.

Det är fel att stämpla republikanerna som nynazister. Denna etikett kan där emot utan vidare att åsättas de s k nationaldemokraterna (NPD), som hade stora framgångar under senare delen av 1960-talet men sedan decimerades till en obetydlighet. NPD är nu på frammarsch igen och har haft stora framgångar i bl a Frankfurt. Republikanerna består inte endast av missnöjda kristdemokrater utan också av tidigare socialdemokrater, som ogillar vad de anser vara en vänstervridning inom de båda stora partierna. I dagens läge är de ett problem främst för kristdemokraterna, men de kan lätt bli ett bekymmer också för socialdemokraterna, om dessa fortsätter att närma sig De Gröna, som i Västtyskland är ett utpräglat vänsterparti.

Europavalens betydelse

Europavalens betydelse som mätare på inrikespolitiska stämningar är obestridlig. Däremot är det mera osäkert, om de påverkar utvecklingen inom EG. Europaparlamentets ställning har inte stärkts i nämnvärd utsträckning, sedan direktvalen infördes. Varken ministerrådet, som

har det avgörande politiska inflytandet, eller kommissionen, som har upplevt en renässans under Jacques Delors' dynamiska ledning, vill göra avkall på sina befogenheter. De nationella parlamenten har också vägrat att överlåta ytterligare kompetens till församlingen i Strasbourg.

Europaparlamentet kämpar i underläge också därför, att det inte är någon merit för framtiden att engagera sig i dess verksamhet. Därför satsar flertalet politiker med ambitioner på en nationell karriär. Inte ens ett medlemskap i kommissionen är lockande. Den västtyske politiker, som flyttar till Bryssel, har svårt att senare gå tillbaka på hemmaplan. Detta sätter tydliga spår i rekryteringen. Det är egentligen bara i Frankrike, som en EG-karriär intresserar även toppolitiker.

Trots EG:s allt större betydelse för dagligt liv i Europa, påverkar gemenskapen endast i begränsad utsträckning gemenskapens inställning i politiska frågor. En förklaring är massmedias nationellt präglade rapportering. Ett typiskt nyhetsinslag i TV om ett ministerrådsmöte brukar börja med några stereotypa bilder, som visar hur delegaterna hälsar på varandra. Därefter följer en intervju med det egna landets minister. Vilken betydelse, som fattade beslut eller avsaknaden av beslut har för EG-samarbetet i stort, förbigås med tystnad. Denna bristfälliga information gör det naturligtvis svårare för många att bedöma kandidater och partier i ett Europaval.